

MICHAŁ BARTOSZAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Historii

Woluminy z nieznanymi rękopiśmiennymi dedykacjami dla prymasa Wojciecha Baranowskiego

Streszczenie. Wskazane już w 1930 roku w *Katalogu druków polskich XVI-go wieku Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie* ks. Leona Formanowicza dziewięć woluminów kryjących rękopiśmienne wpisy dedykacyjne dla Wojciecha Baranowskiego uzupełnione zostały w trakcie projektu grantowego kierowanego przez doktora Piotra Pokorę o następane cztery księgi zawierające rękopiśmienne dedykacje od trzech osób. Omówione chronologicznie w tekście książkowe dary wójta ryskiego Johanna Tastiusa, sekretarza elektora brandenburskiego Michaela Giese oraz kardynała Cezara Baroniusza, które dostarczają informacji o zasięgu i kierunku nawiązywanych przez Baranowskiego relacji społecznych, zanalizowano na płaszczyźnie tegumentologicznej. Szczególną uwagę poświęcono próbie określenia charakteru dedykacji.

Słowa kluczowe: Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Wojciech Baranowski, rękopiśmienne dedykacje, Ryga, Johann Tastius, Michael Giese, Cezar Baroniusz.

Szacowany na kilkaset dzieł¹ księgozbiór pozostawiony przez prymasa Wojciecha Baranowskiego (1548–1615), przekazany legatem testamentowym *in extenso* kapitule gnieźnieńskiej, po sporach stoczonych z bratanikiem hierarchy Janem, wojewodą sieradzkim, spoczął ostatecznie w 1636 roku w skarbcu katedralnym w Gnieźnie². Nikłe zainteresowanie dawną biblioteką arcybiskupa ograniczone do informacji o 19 woluminach kryjących polskie druki XVI-wieczne przekazanej przez ks. Leona Formanowicza³ uzupełniły ostatnimi czasy uwagi poczynione przez Marię

¹ S. Kotarski, *Wojciech Baranowski*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Trechel, Łódź 1972, s. 35.

² J. Rył, *Biblioteka Katedralna w Gnieźnie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1976, t. 32, s. 233.

³ *Katalog druków polskich XVI-go wieku Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*, oprac. L. Formanowicz, Poznań 1930, egzemplarze wg indeksu.

Cubrzyńską-Leonarczyk⁴, Tomasza Moskala⁵, Michała Muraszkę⁶ oraz Arkadiusza Wagnera⁷.

Inwentaryzacja zbioru dawnej biblioteki katedralnej w Gnieźnie prowadzona w ramach projektu grantowego przez doktora Piotra Pokorę⁸ umożliwiła wskazanie kolejnych, nienotowanych w opracowaniach, woluminów należących do zbioru książkowego prymasa. Szczególnie wartościowe dla próby określenia relacji towarzyskich Baranowskiego wydają się cztery księgi zawierające rękopiśmienne wpisy dedykacyjne, wzbogacające noty o podobnym charakterze, znane dzięki pracy ks. Leona Formanowicza⁹. Ich omówieniu poświęcony został niniejszy artykuł.

Pierwszy wolumin skrywa trzy początkowe tomy *Omnes quae extant D. Hieronymi Stridonensis lucubrationes: una cum pseudepigraphis (et) alienis admixtis*, które wyszły w 1537 roku spod drukarskich pras bazylejskiej oficyny Hieronima Frobenia i Nicolausa Episcopiusa¹⁰. Olbrzymi autorytet świętego skutkujący za życia szeregiem prac z zakresu egzegezy biblijnej promieniował również przez średniowiecze na myśl renesansu¹¹, przeistaczając się w erazmiańskiej idei odrodzenia i oczyszczenia chrześcijaństwa w uznanie Hieronima, jak i wszystkich Ojców Kościoła, za parenetyczne wzorce osobowe¹². Będące wyrazem tej myśli filologiczne opracowanie

⁴ M. Cubrzyńska-Leonarczyk, *Polskie superekslibrisy XVI–XVIII wieku: centuria druga*, Warszawa 2001, s. 128, tabl. 45.

⁵ T. Moskal, *Bibliofilski działalność prymasa Wojciecha Baranowskiego (1548–1615)*, „Roczniki Teologiczne” 2014, t. 61, z. 4, s. 238–243; idem, *Książki z superekslibrisami biskupów polskich okresu przedrozbiorowego w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu*, w: *Artem historicam alias tradere. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Anzelma Weissa*, red. W. Bielak, J. Marczewski, T. Moskal, Lublin 2011, s. 198–199.

⁶ M. Muraszko, *Oprawy ksiąg arcybiskupa gnieźnieńskiego Wojciecha Baranowskiego, w: O miejsce książki w historii sztuki – Państwo i Kościół. W rocznicę chrztu Polski*, Kraków 2018 (w druku).

⁷ A. Wagner, *Superekslibris polski: studium o kulturze bibliofilskiej i sztuce od średniowiecza do połowy XVII wieku*, Toruń 2016, s. 341–342, 386, il. 170a.

⁸ Praca powstała w ramach projektu grantowego „Inwentaryzacja zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie: starodruki z Kolekcji Seminaryjnej Biblioteki Katedralnej i nowoodnalezione dokumenty papierowe konsystorza gnieźnieńskiego z XV i pocz. XVI w.”, finansowanego z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki MNiSW (11H 16 0124 84), kierownik: dr Piotr Pokora (Instytut Historii UAM w Poznaniu).

⁹ *Katalog druków polskich XVI-go wieku Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*, sygn.: PL 78, PL 207a, PL 221, PL 222, PL 232, PL 311, PL 322, PL 323, PL 334.

¹⁰ Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie (dalej: AAG), sygn. BK 3058.

¹¹ J.N.D. Kelly, *Hieronim: życie, pisma, spory*, Warszawa 2003, s. 243–253, 380.

¹² J. Domański, *Erazm i filozofia: studium o koncepcji filozofii Erazma z Rotterdamu*, Wrocław 1973, s. 30.

dzieł autora Wulgaty przeprowadzane pod wodzą Mistrza z Rotterdamu przez współpracowników oraz przyjaciół drukarza i wydawcy Jana Froben¹³ zostało uznane za zasadniczą pracę Erazma na tym polu¹⁴.

Ogromna popularność Rotterdamczyka przygasła po śmierci, wskutek postanowień Soboru Trydenckiego przemieniła się w otwartą niechęć środowisk katolickich, co zadecydowało o stopniowym wypieraniu dzieł wielkiego humanisty ze świadomości społeczeństwa¹⁵. Mimo faktu umieszczenia pism Erazma w indeksie ksiąg zakazanych powszechnie obecne były jeszcze pod koniec XVI wieku w księgozbiorach świeckich i duchownych¹⁶, poddawane czasem procesowi ekspurgacji¹⁷, służyły swoim właścicielom, świadcząc o ciągłej atrakcyjności prac Rotterdamczyka.

Opisany druk służący jako dar książkowy opatrzony został na stronie tytułowej wpisem „Reuerendo ac Magnifico Domino Alberto Baronouskj Regni Poloniae Secretario Maiorie [sic] in memoria collati beneficij, dedit Johannes Tastius Aduocatus Rigen(sis) 25 Aprilis a(nno) d(omini) (15)82 Rig[...]” (il. 1). Moment ofiarowania woluminu związany był niewątpliwie z okresem pobytu króla Stefana Batorego z orszakiem w Rydze między 12 marca a 2 maja 1582 roku¹⁸, możliwy dzięki zakończonym 15 stycznia 1582 roku zmaganiom polsko-moskiewskim¹⁹, w trakcie których zagrożeni atakiem mieszkańcy Rygi zdecydowali się oddać pod zwierzchnictwo Rzeczypospolitej²⁰. Zdeterminowane zatem koniecznością reorganizacji prawnej Rygi i całych Inflant przybycie monarchy związane z uroczystym przyjęciem doprowadziło do bezpośredniego spotkania Wojciecha Baranowskiego z Johannem Tastusem.

¹³ H. Chłopocka, *O trudzie edytorskim Erazma z Rotterdamu*, w: *Mente et litteris: o kulturze i społeczeństwie wieków średnich*, Poznań 1984, s. 346.

¹⁴ W. Szelińska, *Książka Erazma z Rotterdamu w środowisku krakowskim w XVI wieku*, Kraków 1980, s. 128–140.

¹⁵ L. Hajdukiewicz, *Erazm z Rotterdamu w opinii polskiej XVI–XVII w.*, w: *Erasmiana Cracoviensia. W 500-lecie urodzin Erazma z Rotterdamu (1468–1536)*, Kraków 1971, s. 55–84.

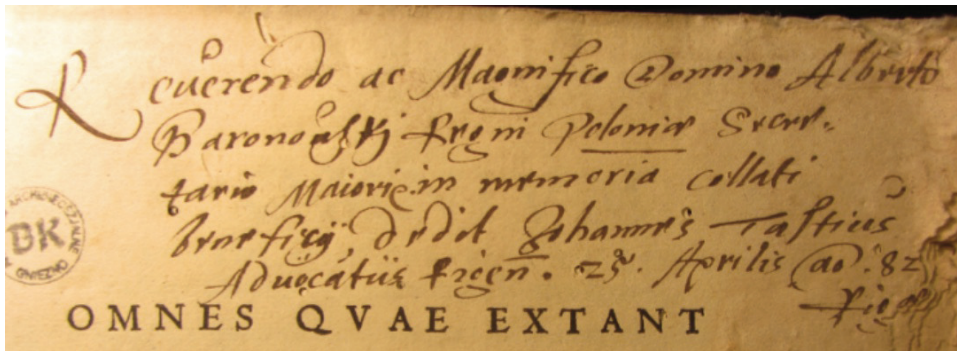
¹⁶ L. Grzebień, *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku*, Kraków 2013, s. 47, 57; S. Sułceki, *Księgozbiór klasztoru karmelitów na Piasku w Krakowie*, Kraków 2014, s. 106–107; W. Szelińska, op.cit., s. 128–140, 189–212.

¹⁷ I. Wienczek, *O jezuitcie Andrzeju Obrebskim (ok. 1567–1639). Przyczynek do dziejów klasztornej cenzury bibliotecznej*, „*Studia Źródłoznawcze*” 2014, t. 52, s. 83; W. Szelińska, op.cit., s. 217–220.

¹⁸ M. Wrede, *Itinerarium króla Stefana Batorego 1576–1586*, Warszawa 2010, s. 118.

¹⁹ K. Olejnik, *Stefan Batory 1533–1586*, Warszawa 1988, s. 249.

²⁰ A. Ziemiańska, *Ryga w państwie polsko-litewskim (1581–1621)*, Warszawa 2008, s. 77–79.

Il. 1. Wpis Johanna Tastiusa na stronie tytułowej
Źródło: AAG, sygn. BK 3058, fot. Michał Bartoszak.

Sprawujący urząd sekretarza, a także rajcy miejskiego Johann Tastius, uczestnicząc niemal stale w pertraktacjach z Rzeczypospolitą, reprezentował patrycjuszowski blok propolski w mieszczańskich kręgach Rygi. Wyraźne sprzyjanie idei wcielenia miasta do państwa polsko-litewskiego spotkało się z uzyskaną w 1581 roku gratyfikacją od króla w postaci wójtostwa ryskiego i nadania dóbr ziemskich w Łatgali²¹. O bliskich relacjach łączących Tastiusa z elitą państwa polsko-litewskiego świadczyć może udzielenie kwaterunku kanclerzowi wielkiemu koronnemu i hetmanowi wielkiemu koronnemu Janowi Zamoyskiemu w czasie jego ryskiego pobytu od 13 do 27 marca 1582 roku²². Blisko związany z tym obozem ówczesny sekretarz wielki koronny Wojciech Baranowski²³ miał więc prawdopodobnie sposobność bezpośredniego kontaktu z Tastiusem. Rękopiśmienny wpis byłby w tym wypadku świadectwem bliższych relacji nawiązanych między nimi, wspomniane tam „in memoria collati beneficij” natomiast wyrazem wdzięczności patrycjusza ryskiego wobec

²¹ P.A. Jeziorski, *Właściciele majątków ziemskich na terenie Inflant Polskich u schyłku XVI wieku*, w: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. 3: *Inflanty Polskie*, red. K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2012, s. 77; A. Ziemlewska, *Ryga w państwie...*, s. 71–77. Wraz z progresją starań wokół większego uzależnienia Rygi od Rzeczypospolitej rozwijały się niechętnie nastroje ryżan względem państwa polsko-litewskiego. W trakcie tzw. zamieszek kalendarzowych (1584–1589) kulminacyjnym momentem okazało się stracenie w 1586 roku dwóch koryfeuszy poddania się Rzeczypospolitej, w tym Johanna Tastiusa (zob. A. Ziemlewska, *The 'Calendar Upheavals' in Riga (1584–1589)*, „Acta Poloniae Historica” 2007, t. 96, s. 87–111).

²² H. v. Schubert, *Der Reichstag von Augsburg im Zusammenhang der Reformationsgeschichte*, Lepizig 1930, s. 33; H. Siemieńska, *Itinerarium Jana Zamoyskiego w okresie wojen moskiewskich (1579–1582)*, na podstawie rachunków i korespondencji opracowane, Zamość 1920, s. 14.

²³ A. Strzelecki, *Wojciech Baranowski*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, red. W. Konopczyński, Kraków 1935, s. 286.

uzyskanych dobrodziejstw, zwłaszcza zaś względem stronnictwa wspierającego wojenne plany Stefana Batorego²⁴ współgrające z zapatrywaniami najbogatszej warstwy mieszczaństwa Rygi²⁵.

Podarowany przyszłemu prymasowi druk zabezpieczają dwie silnie zniszczone deski powleczone jasną skórą, której ornamentykę, wyznaczoną podwójną kompozycją ramową, wzbogacają liczne ślepe wyciski w formie półksiężyców, dzwonek, listków, kwiatków i gwiazdek rozsianych przy krawędziach oprawy oraz w przestrzeni między tłoczeniami radełkowymi. Wydzielone zwierciadło górnej okładziny gęsto wypełniają natomiast wyciski tłoków w kształcie żółędzi. Określając kompozycję przestrzenną wypukłe tłoczenia radełkowe tworzą na górnej okładzinie w zewnętrznej partii postacie biblijne z podpisami w konsolkach (św. Jan Chrzciciel: „ECCE AGNVS” i data „1537”; Zbawiciel: „EGO LUX MVND”; św. Paweł: „PAVLVS DO”; Mojżesz: „LEX ET PRO”)²⁶, między którymi widoczne są ornamenty kandelabrowo-roślinne. W drugą, wewnętrzną ramkę radełkową wkomponowane zostały z kolei mitologiczne postacie („VENVS”; „[O]CCAS[IO]” (?); „LVCRECIA”). Powierzchnię zwierciadła dolnej okładziny, ograniczonego za sprawą tłoczeń radełka z ornamentem o motywie groteski, wypełniają natomiast wyciski w formie kwiatonów. Wolumin przed rozwarciem chroniły zapięcia mosiężno-skórzane.

Warto wskazać, że księga z podobną formułą wykorzystanej kompozycji zdobniczej oprawy znajduje się w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie²⁷. Pozbawiona wpisu wskazującego na własność sekretarza wielkiego koronnego, kryjąca wewnątrz tomy szósty i siódmy omawianego wydania pism św. Hieronima, oprawiona przy użyciu identycznego radełka z postaciami biblijnymi oraz tłokami roślinno-geometrycznymi, sugeruje jednak partycypację tego woluminu w darze książkowym Tastiusa, wskazując na ofiarowanie Baranowskiemu prawdopodobnie pełnego, 9-tomowego wydania przekładu Erazma z Rotterdamu. Wspomniane dwie książki oprawione zostały najpewniej niedługo po ukazaniu się drukiem, na co wskazują widoczne filigrany²⁸, a także obecny na radełku rok jego wykonania „1537”.

²⁴ E. Dubas-Urwanowicz, *O nowy kształt Rzeczypospolitej. Kryzys polityczny w państwie w latach 1576–1586*, Warszawa 2013, s. 167–168; K. Olejnik, op.cit., s. 176–178.

²⁵ A. Ziemiańska, *Ryga w państwie...*, s. 70.

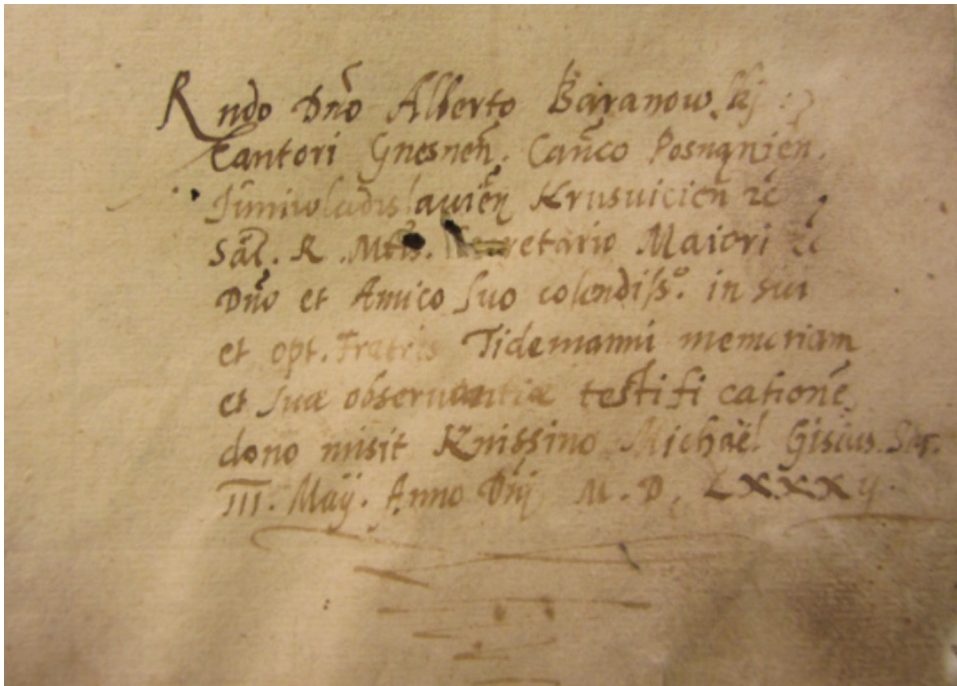
²⁶ K. Haebler, *Rollen- und Plattenstempel des XVI. Jahrhunderts*, t. 2, Leipzig 1929, s. 11.

²⁷ AAG, sygn. BKS 2908.

²⁸ AAG, sygn. BK 3058: C.M. Briquet, *Les Filigranes Dictionnaire Historique des Marques du Papier des Leur Apparition vers 1282 jusq'en 1600. Avec 39 figures dans le texte et 16,112 fac-similés de filigranes*, t. 2, Genève 1907, nr 4969–4971; AAG, sygn. BKS 2908: C.M. Briquet, *Les Filigranes...*, nr 5007.

Kolejnym woluminem podarowanym przyszłemu prymasowi jest praca *Adriani Turnebi Adversariorum Tomi III. Auctorum loci, qui in his sine certa nota appellabantur, suis locis inserti, auctoribus(que); suis adscripti sunt. Additi Indices tres copiosissimi: Vnus rerum et verborum Latinorum: Alter Graecorum: Tertius Auctorum qui explicantur aut emendantur*, wydana w 1581 roku w bazylejskiej drukarni Thomasa Guarina²⁹, kryjąca na pierwszej stronie recto karty ochronnej wpis: „R(evere)ndo D(omi)no Alberto Baranowskj: Cantori Gnesnen(si) Can(oni)co Posnanien(si), Iuniswladislauien(si) Kru-suicien(si) (et)c(aetera), Sac(rae) R(egiae). M(aiesta)tis [Secr]tario Maiori (et)c(aetera) D(omi)no et Amico suo colendiss(im)o in sui et opt(imi) Fratris Tidemanni memoriam et suae obseruantiae testificatione(m) dono misit Knissino Michaël Gisius Sec(retarius) III Maij. Anno D(omi)nj M. D. LXXXij” (il. 2).

Czołowa praca uznanego³⁰ francuskiego grecysty Adriana Turnèbe (Turnebusa) (1512–1565), profesora Collège de France i dyrektora Drukarni

Il. 2. Wpis Michaela Giese na karcie ochronnej woluminu
Źródło: AAG, sygn. BK 893, fot. Michał Bartoszak.

²⁹ AAG, sygn. BK 893.

³⁰ O uznaniu, jakim darzony był przez mu współczesnych, zob. *Filozofia francuskiego Odrodzenia*, wyd. A. Nowicki, Warszawa 1973, s. 233, 311, 318.

Królewskiej³¹, popularne *Adversaria* stanowią *sui generis* nieuporządkowane notatki objaśniające dzieła greckich autorów, narastające w trakcie postępu badań³². Forma ta rozpowszechniona w drugiej połowie XVI wieku³³ w przypadku Turnebiusa zaowocowała pośmiertnymi wydaniem i reedycjami. Ofiarowane Baranowskiemu wydanie bazylejskie z 1581 roku stanowiło pierwszą pełną edycję *Adversariorum* francuskiego filologa³⁴.

Pojawiający się w rękopiśmiennym wpisie bracia Michael i Tiedeman Gisius należeli do gdańskiej patrycjuszowskiej rodziny Giese³⁵. O ile Michaelowi (1545/6–1606) znacznieszej kariery politycznej nie dane było zrobić, o tyle Tiedeman (1543–1582), zaangażowany już przez Zygmunta Augusta, wyrósł na głównego pośrednika kontaktów polsko-prusko-gdańskich, nawiązując w dworskich kręgach bliskie relacje z Janem Zamoyskim. Wysłany w trakcie wojny Rzeczypospolitej z Moskwą do Rygi w charakterze koordynatora aprowizacji wojsk polsko-litewskich, nie powrócił stamtąd, zmarł 20 lutego 1582 roku³⁶. Przyczyny przywołania w dedykacji zmarłego już Tiedemana upatrywać należałoby najpewniej w specyfice relacji wiążącej Baranowskiego z braćmi.

Dobra znajomość łącząca zapewne Tiedemana z przyszłym prymasem, wynikająca ze współpracy zarówno w kancelarii Stefana Batorego w charakterze sekretarza³⁷, jak też w bloku stronników Jana Zamoyskiego, zaowocowała być może przyjaznymi kontaktami także w stosunku do młodszego z braci. Sprawujący na dworze brandenburskiego elektora funkcję sekretarza Michael³⁸ po śmierci starszego brata rozpoczął starania

³¹ CERL Thesaurus – <https://data.cerl.org/thesaurus/cnp01334752>; J.S. Gruchała, *Iucunda Familia Librorum: humaniści renesansowi w świecie książki*, Kraków 2002, s. 228–229.

³² J. Bloemendal, *Gerardus Joannes Vossius: Poeticarum Institutionum Libri Tres / Institutes of Poetics in Three Books*, t. 1, Boston 2010, s. 1321; J. Lewis, *Adrien Turnebe (1512–1565): a humanist observed*, Genève 1998, s. 197–202.

³³ J.S. Gruchała, op.cit., s. 228.

³⁴ J. O'Brien, *Anacreon Redivivus: A study of Anacreontic Translation Mid-sixteenth-century France*, Michigan 1995, s. 11.

³⁵ Zob. *Historia Gdańska*, t. 2: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, wg indeksu; J. Zdrenka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342–1525*, Toruń 1992, s. 200.

³⁶ P. Czaplewski, K. Lepszy, *Tiedeman Giese*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 7, red. W. Konopczyński, Kraków 1948–1958, s. 456–457.

³⁷ L. Kieniewicz, *Sekretariat Stefana Batorego. Zbiorowość i kariery sekretarzy królewskich*, w: *Spółczesność staropolskie: studia i szkice*, t. 4, red. A. Izydorczyk, A. Wyczański, Warszawa 1986, s. 62–63.

³⁸ *Danziger Inventar 1531–1591*, oprac. P. Simson, München–Lepizig 1913, nr 8359; A. v. Giese, *Die Danziger Patrizierfamilie Giese*, „Danziger familiengeschichtliche Beiträge” 1934, t. 2, s. 118.

o uzyskanie po Tiedemanie starostwa borzechowskiego³⁹. Konieczna w takich wypadkach królewska zgoda skutkować mogła skłonieniem Michaela do szukania w Baranowskim adherenta swoich zamierzeń. Za taką interpretacją charakteru dedykacji przemawia próba topograficznego rozplanowania bohaterów wpisu. Michael przebywał 3 maja 1582 roku w Knyszynie⁴⁰, skąd wysłał swój książkowy dar; znajdował się zatem daleko od królewskiego obozu, który dopiero dzień wcześniej zdecydował się na powrót w głąb kraju⁴¹. Obecność Baranowskiego jeszcze 25 kwietnia w Rydze⁴² sugerowałaby w tym wypadku jego stałe przebywanie przy Batorym na początku maja, a więc i możliwość bezpośredniego wpływu na decyzje podejmowane przez polskiego króla.

Znajdujące się w Gnieźnie wydanie pracy Turnebusa zabezpieczone zostało niebarwionym pergaminem pozbawionym zdobień, do którego zamykania służyły dwie pary rzemiennych wiązań rozlokowanych wzdłuż dłuższego boku. Wykonanie oprawy skojarzyć należałoby z gdańskim warsztatem introligatorskim, na co wskazywałby papier pochodzący z umiejscowionej pod Gdańskiem papierni w Straszynie⁴³. Warto odnotować wypisaną kaligraficznym pismem gotyckim (rotunda) wzdłuż grzbietu skróconą wersję tytułu skrytego wewnątrz dzieła. Zestawienie go z innym znanym woluminem posiadany przez prymasa⁴⁴, mającym na grzbiecie identycznie skomponowany skrót tytułu, sugerowałoby intencjonalny zamysł zlecenia przez Baranowskiego ich umieszczania na znajdujących się w jego księgozbiornie oprawach pergaminowych. Rzadką na polskim gruncie manierę zdobniczą wywodzącą się z obszaru Hiszpanii można odnaleźć wśród ksiąg dawnych bibliotek archidiakona gnieźnieńskiego Wincentego de Sevę⁴⁵ oraz biskupa Piotra Dunin-Wolskiego⁴⁶.

³⁹ P. Czapplewski, K. Lepszy, op.cit., s. 457.

⁴⁰ Warto podkreślić, że w tym czasie w Knyszynie obecny był również najpewniej Jan Zamoyski (H. Siemieńska, op.cit., s. 15).

⁴¹ M. Wrede, op.cit., s. 118.

⁴² AAG, sygn. BK 3058.

⁴³ K. Nierzwicki, *Biblioteki Kartuzji Kaszubskiej oraz jej konwentów filialnych w Berezie Kartuskiej i Gidlach*, Pelplin 2001, s. 120–121; J. Siniarska-Czaplicka, *Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku*, Wrocław 1969, nr 1209; eadem, *Papier druków oficyn gdańskich i toruńskich XVI i XVII w.*, „Roczniki Biblioteczne” 1974, t. 18, z. 1–2, s. 288.

⁴⁴ AAG, sygn. PL 322.

⁴⁵ Między innymi AAG, sygn.: BK 249, BK 725, BK 762, BK 845, BK 897.

⁴⁶ A. Obrębski, *Oprawy książek należących do przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej Volsziany*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1991, t. 41, s. 134–135; K. Piekarski, *Odkrycie „Volsziany” w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*, w: *Biblioteka Piotra Wolskiego biskupa płockiego*, Kraków 1929, s. 14–15.

Ostatnią osobą przesyłającą Baranowskiemu dary książkowe okazał się Cesare Baronio (1538–1607), oratorianin, kardynał i bibliotekarz watykański, który wskutek wysuniętego projektu odparcia protestanckich *Centurii Magdeburgskich* Illyricusa podjął się opracowania w duchu apologetyki katolickiej historii Kościoła, czego owocem jest 12-tomowa praca „*Annales Ecclesiastici*” wydawana w latach 1588–1607 w oficynach rzymskich i antwerpskich. Wielokrotnie krytykowane dzieło spopularyzowało się jednak szybko i doczekało translacji na inne języki. Wraz z dziesiątym tomem „*Roczników Kościelnych*” wydanym w rzymskiej Drukarni Apostolskiej w 1602 roku⁴⁷ w darze Baroniusa znalazła się również kolejna edycja zrewidowanego w 1586 roku przez kardynała *Martyrologium Romanum*⁴⁸, wydrukowana w tej samej oficynie w 1598 roku⁴⁹.

Figurujące wewnątrz rękopiśmienne wpisy dedykacyjne zdają się dowodzić przyjaznych relacji nawiązanych między duchownymi. W woluminie kryjącym dziesiąty tom „*Roczników Kościelnych*” znalazł się bowiem wpis: „Accipiat ab amico ma[i]usculi De[...](ue) pro [m]e oret ut alia mittere possim. Valeat mei memor se[...](er R(everendissimi) mus D(omi)nus Caesar Card(inalis) Baronius”⁵⁰ (il. 3), w drugim natomiast „Ill(ustrissi)mo ac R(everendissi)mo D(omino) Episcopo Plocensi Caes(ar) Card(inalis) Baronius author libru(m) et obsequiu(m), amoris pignus d(ono) d(atus)”⁵¹ (il. 4). Zainteresowanie Baranowskiego dziełem Baroniusza uwypuklone w kolekcjonowaniu pozostałych tomów „*Annalium Ecclesisticorum*”⁵², połączone z brakiem podobnych dedykacji w egzemplarzach wydawanych do 1599 roku sugeruje czasowe usytuowanie nawiązania bliższych relacji po tym właśnie roku. Wobec deficytu jednoznacznych wskazówek zaryzykować można hipotezę o nawiązaniu bezpośrednich kontaktów w trakcie wyprawy Baranowskiego w charakterze posła królewskiego do Rzymu w latach 1595–1596⁵³, gdzie mógł poznać sprzyjającego sprawom polskim Cezara Baroniusza⁵⁴. Warte zaznaczenia świadectwo utrzymywania przez ówczesnego biskupa płockiego relacji

⁴⁷ AAG, sygn. BKS 3351.

⁴⁸ B. Foster, *Cesare Baronius (1538–1607)*, w: *The Encyclopedia of Christian Literature*, t. 1, Lanham 2010, s. 201.

⁴⁹ AAG, sygn. BK 1563.

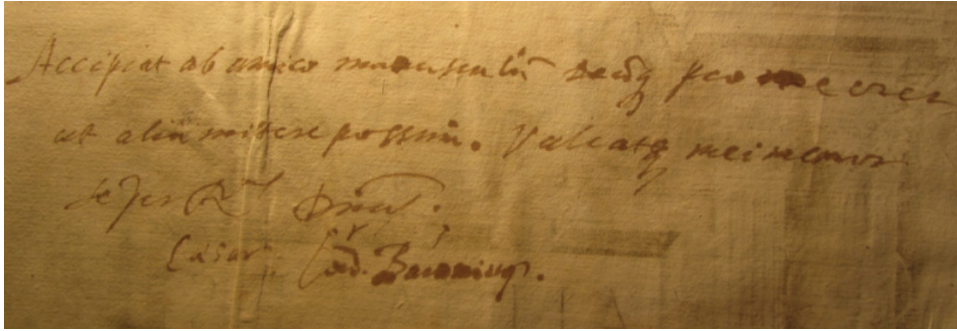
⁵⁰ AAG, sygn. BKS 3351.

⁵¹ AAG, sygn. BK 1563.

⁵² AAG, sygn.: BK 2873, BK 3002, BK 3005, BK 6193, BKS 2768, BKS 2909. W pozostałym księgozbiorku brakuje jedynie tomów: 1–2, 9 i późniejszych: 11–12.

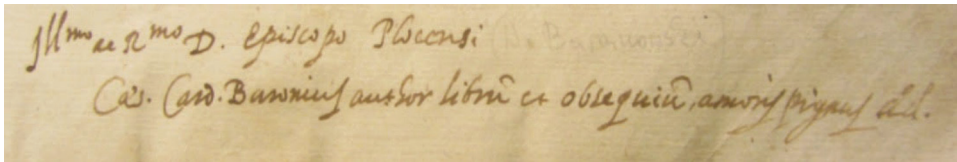
⁵³ A. Strzelecki, op.cit., s. 287.

⁵⁴ J. Tazbir, *Piotr Skarga: szermierz kontrreformacji*, Warszawa 1978, s. 114.

Il. 3. Wpis Cezara Baroniusza na odwrocie karty tytułowej

Źródło: AAG, sygn. BKS 3351, fot. Michał Bartoszak.

Il. 4 Wpis Cezara Baroniusza na stronie tytułowej

Źródło: AAG, sygn. BK 1563, fot. Michał Bartoszak.

z jedną z najaktywniejszych jednostek okresu kontrreformacyjnego wymaga jednak dalszych kwerend.

Oba woluminy oprawione zostały już przez samego Baranowskiego. W przypadku książki kryjącej fragment „Roczników Kościelnych”⁵⁵ tekturę zastosowaną jako wzmocnienie obleczone białą świńską skórą okraszona tożsamą na obu okładzinach paletą czterech radełkowych ram – kolejno od zewnątrz 1) ornament łańcuchowy; 2) ornament roślinny w formie spiętych pierścieniami lilii; 3) ornament palmetowo-arkadowy; 4) głowy wojowników w wieńcach laurowych oddzielonych ornamentem kandelabrowo-roślinnym – z wydzielonymi dwiema pustymi listwami. Utworzone pośrodku zwierciadło, na górnej i dolnej powierzchni oprawy wypełnione wklęsłymi wyciskami z owocem granatu naroża uzupełnia reprodukcję kilkakrotnie w literaturze superekslibris plakietowy hierarchy⁵⁶. Warsztatem, z którym powiązać należałoby wykonanie oprawy,

⁵⁵ AAG, sygn. BKS 3351.

⁵⁶ M. Cubrzyńska-Leonarczyk, op.cit., il. 45; *Katalog druków polskich...*, tabl. 1; T. Moskal, *Książki z superekslibrisami...*, s. 199; M. Muraszko, op.cit., il.: 1, 3, 5; P. Pokora, M. Muraszko, *Skarby drukarstwa i introligatorstwa ze zbiorów dawnej Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie: katalog wystawy w Bibliotece Raczyńskich, Poznań: 5–30 maja 2015, Poznań 2015*; A. Wagner, *Superekslibris polski...*, il. 170a.

jest gdański introligator posługujący się narzędziem z monogramem SS⁵⁷. O słuszności takiej atrybucji warsztatowej przekonują identyczne radełka z głowami wojowników oraz z ornamentem palmetowo-arkadowym z narzędziami pojawiającymi się w towarzystwie znanego radełka z monogramem SS i herbem Gdańska w kartuszach trzymany przez nagie postacie⁵⁸. Zastosowany w charakterze kart ochronnych papier nieskorelowany z żadną papiernią, znany jedynie z przypadku wykorzystania go w litewskich Rosieniach⁵⁹, zdaje się pochodzić z któregoś z podgdańskich młynów papierniczych, co suponuje zastosowany w wyklejce papier wyprodukowany prawdopodobnie przez papiernie Probstłów⁶⁰.

Druga znajdująca się w darze Baroniusza oprawa⁶¹, sporządzona również w manierze niemieckiego „Wittenberger Stil”⁶², wykonana została najpewniej także w warsztacie „Mistrza SS”. Tektura obciążona pożąłką tym razem skórą, pokryta profuzją radełkowych ram – od zewnątrz: 1) wić roślinna falowa; 2) ornament palmetowo-arkadowy; 3) głowy w medalionach z podpisami: DIVI IVLIVS; OVIDIVS; CICERO; VORGILIV[S MAR (?)]O (!), przedzielone ornamentem roślinnym, w który wplecione zostały herby Saksonii: herb ruciany, orzeł, wspinający się lew, skrzyżowane miecze; 4) plecionka sznurowa – dookreślona została kompozycyjnie za pomocą czterech wycisków floralnych rozlokowanych w narożach pola drugiego radełka oraz czterech pustych listew i widocznego w centrum wspomnianego superekslibrisu plakietowego⁶³. Rozpoznanie dzieła gdańskiego rzemieślnika uwarunkowane zostało w tym wypadku tożsamością narzędzi z wicią roślinną oraz ornamentem palmetowo-arkadowym z radełkami wytłoczonymi na oprawie mającej w zastosowanym repertuarze

---

⁵⁷ M. Muraszko, op.cit.; Z. Nowak, *Gdańskie ślady księgozbiorów znakomitych bibliofilów polskich doby Odrodzenia*, „Roczniki Biblioteczne” 1983, t. 27, z. 1–2, s. 38–39; A. Obrębski, op.cit., s. 142–143; K. Piekarski, *Odkrycie „Volsziany”*..., il. 6 nlb. W związku z brakiem w tym okresie wśród mistrzów gdańskiego cechu introligatorskiego osoby mogącej posługiwać się takim monogramem (zob. np. Archiwum Państwowe w Gdańsku, sygn. 300,C/1119, k. 21r) za właściwsze uznać należy jego związanie z grawerem odpowiadającym za wykonanie tych charakterystycznych narzędzi.

⁵⁸ AAG, sygn. BK 5935.

⁵⁹ E. Laucevicus, *Paper in Lithuania in XV–XVIII centuries: watermarks*, Vilnius 1967, nr 3271.

⁶⁰ J. Siniarska-Czaplicka, *Filigrany papierni...*, nr 1212; eadem, *Papier druków...*, s. 288.

⁶¹ AAG, sygn. BK 1563.

⁶² *Deutsche Bucheinbände der Renaissance um Jakob Krause Hofbuchbinder des Kurfürsten August I. von Sachsen*, red. K. v. Rabenau, Aachen 1994, s. 5–12 nlb.; A. Wagner, *Wolumin z księgozbioru Mikołaja Korycińskiego z rękopiśmiennym fragmentem tekstu Filipa Melanchtona*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2014, t. 58, s. 131–132.

⁶³ Zob. przyp. 56.

przywołane już narzędzie z monogramem SS i herbem Gdańska⁶⁴. Wykorzystany przez introligatora papier z filigranem zbliżonym wizualnie do przykładu znanego z lat 80. XVI wieku wskazywałby na produkt którejs z podgdańskich papierni⁶⁵.

Znane książkowe dary ofiarowane Wojciechowi Baranowskiemu, zawierające rękopiśmienne wpisy dedykacyjne, umożliwiają bardziej komplementarne określenie kształtujących się relacji społecznych nawiązywanych z hierarchą. Dokładne pod względem chronologiczno-topograficznym wpisy Johanna Tastiusa i Michaela Giese pozwalają wpisać czas przekazania darów w kontekst ogólnopolityczny i zarazem określić ich właściwy charakter. Bronisław Kocowski na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” z 1951 roku uznał zapiski proveniencyjne za zwykle najobfitsze treściowo⁶⁶, co zachęca do podjęcia postulowanych przez wielu badaczy⁶⁷ prac nad inwentaryzacją wpisów własnościowych znajdujących się wewnątrz starodruków, choćby jedynie partykularnych.

Bibliografia

Źródła

AAG, sygn.: BK249, BK 725, BK 762, BK 845, BK 897, BK 1563, BK 2873, BK 3002, BK 3005, BK 3058, BK 5935, BK 6193, BKS 2768, BKS 2908, BKS 2909, BKS 3351, PL 322.

Literatura

Bieńkowska B., *Kilka uwag i propozycji w sprawie badań księgozbiorów historycznych*, „Studia o Książce” 1986, t. 16.

Bloemendal J., *Gerardus Joannes Vossius: Poeticarum Institutionum Libri Tres / Institutes of Poetics in Three Books*, t. 1, Boston: Brill 2010.

⁶⁴ AAG, sygn. BK 5935.

⁶⁵ Piccard Watermark Collection, nr 102191, <https://www.piccard-online.de/ergebnis1.php> [dostęp: 28.05.2017].

⁶⁶ B. Kocowski, *Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków*, „Przegląd Biblioteczny” 1951, z. 2, s. 78.

⁶⁷ B. Bieńkowska, *Kilka uwag i propozycji w sprawie badań księgozbiorów historycznych*, „Studia o Książce” 1986, t. 16, s. 3–31; M. Piđłypczak-Majerowicz, *Badania proveniencyjne w bibliotekach kościelnych*, „Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2014, t. 1 (38), s. 3–14; K. Piekarski, [rec.] R. Kotula, *Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich Z. Czarnieckiego, mieszczących się obecnie w „Baworowianum” we Lwowie*, Lwów 1929, „Przegląd Biblioteczny” 1929, t. 3, z. 3, s. 388–415; M. Sipayłło, *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*, w: *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, t. 1, Warszawa 1975, s. 9–30.

- Briquet C.M., *Les Filigranes Dictionnaire Historique des Marques du Papier des Leur Apparition vers 1282 jusq'en 1600. Avec 39 figures dans le texte et 16,112 fac-similés de filigranes*, t. 2, Genève-Paris: Alphonse Picard et fils 1907.
- Chłopocka H., *O trudzie edytorskim Erazma z Rotterdamu*, w: *Mente et litteris: o kulturze i społeczeństwie wieków średnich*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 1984.
- Cubrzyńska-Leonarczyk M., *Polskie superekslibrisy XVI–XVIII wieku: centuria druga*, Warszawa: Biblioteka Narodowa 2001.
- Czaplewski P., Lepszy K., Tiedeman Giese, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 7, red. W. Konopczyński, Kraków–Wrocław: PAU, Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1948–1958.
- Danziger Inventar 1531–1591*, oprac. P. Simson, München–Lepizig: Verlag von Duncker & Humblot 1913.
- Deutsche Bucheinbände der Renaissance um Jakob Krause des Kurfürsten August I. von Sachsen*, red. K. v. Rabenau, Aachen: Bibliotheca Wittockiana 1994.
- Domański J., *Erazm i filozofia: studium o koncepcji filozofii Erazma z Rotterdamu*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1973.
- Dubas-Urwanowicz E., *O nowy kształt Rzeczypospolitej. Kryzys polityczny w państwie w latach 1576–1586*, Warszawa: Wydawnictwo DiG 2013.
- Filozofia francuskiego Odrodzenia*, wyd. A. Nowicki, Warszawa: PWN 1973.
- Foster B., *Cesare Baronius (1538–1607)*, w: *The Encyclopedia of Christian Literature*, t. 1, Lanham: Scarecrow Press 2010.
- Giese A. v., *Die Danziger Patrizierfamilie Giese*, „Danziger familiengeschichtliche Beiträge” 1934, t. 2.
- Grabski A.F., *Dzieje historiografii*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2003.
- Gruchała J.S., *Iucunda Familia Librorum: humaniści renesansowi w świecie książki*, Kraków: Universitas 2002.
- Grzebień L., *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku*, Kraków: Wydawnictwo WAM, Akademia Ignatianum 2013.
- Haebler K., *Rollen- und Plattenstempel des XVI. Jahrhunderts*, t. 2, Lepizig: O. Harrassowitz 1929.
- Hajdukiewicz L., *Erazm z Rotterdamu w opinii polskiej XVI–XVII w.*, w: *Erasmiana Cracoviensia. W 500-lecie urodzin Erazma z Rotterdamu (1468–1536)*, Kraków: nakładem UJ 1971.
- Historia Gdańska*, t. 2: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk: Wydawnictwo Morskie 1982.
- Jeziorski P.A., *Właściciele majątków ziemskich na terenie Inflant Polskich u schyłku XVI wieku*, w: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. 3: *Inflanty Polskie*, red. K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy 2012.
- Katalog druków polskich XVI-go wieku Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*, oprac. L. Formanowicz, Poznań: Rolnicza Drukarnia i Księgarnia Nakładowa 1930.
- Kelly J.N.D., *Hieronim: życie, pisma, spory*, Warszawa: PIW 2003.
- Kieniewicz L., *Sekretariat Stefana Batorego. Zbiorowość i kariery sekretarzy królewskich*, w: *Spółczesność staropolskie: studia i szkice*, t. 4, red. A. Izydorczyk, A. Wyczański, Warszawa: PWN 1986.

- Kocowski B., *Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków*, „Przegląd Biblioteczny” 1951, t. 19, z. 2.
- Kotarski S., *Wojciech Baranowski*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Trechel, Warszawa–Łódź: PWN 1972.
- Laucevicius E., *Paper in Lithuania in XV–XVIII centuries: watermarks*, Vilnius: Mintis 1967.
- Lewis J., *Adrien Turnebe (1512–1565): a humanist observed*, Genève: Libraire Droz 1998.
- Mierzwa E.A., *Historia historiografii*, t. 2: *Renesans–Oświecenie*, Warszawa: Neriton 2007.
- Moskal T., *Bibliofilska działalność prymasa Wojciecha Baranowskiego (1548–1615)*, „Roczniki Teologiczne” 2014, t. 61, z. 4.
- Moskal T., *Książki z supereklibrisami biskupów polskich okresu przedrozbiorowego w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu*, w: *Artem historicam alias tradere. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Anzelma Weissa*, red. W. Bielak, J. Marczewski, T. Moskal, Lublin: KUL 2011.
- Muraszko M., *Oprawy ksiąg arcybiskupa gnieźnieńskiego Wojciecha Baranowskiego*, w: *O miejsce książki w historii sztuki – Państwo i Kościół. W rocznicę chrztu Polski*, Kraków 2018 (w druku).
- Nierzwicki K., *Biblioteki Kartuzji Kaszubskiej oraz jej konwentów filialnych w Berezie Kartuskiej i Gidlach*, Pelplin: Bernardinum 2001.
- Nowak Z., *Gdańskie ślady księgozbiorów znakomitych bibliofilów polskich doby Odrodzenia*, „Roczniki Biblioteczne” 1983, t. 27, z. 1–2.
- Obrębski A., *Oprawy książek należących do przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej Volsiany*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, t. 41.
- O’Brien J., *Anacreon Redivivus: A study of Anacreontic Translation Mid-sixteenth-century France*, Michigan: University of Michigan Press 1995.
- Olejniki K., *Stefan Batory 1533–1586*, Warszawa: Wydawnictwo MON 1988.
- Pidłypczak-Majerowicz M., *Badania proveniencyjne w bibliotekach kościelnych*, „Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2014, t. 1 (38).
- Piekarski K., *Odkrycie „Volsiany” w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*, w: *Biblioteka Piotra Wolskiego biskupa płockiego*, Kraków: Drukarnia L. Anczyca i Spółki 1929.
- Piekarski K., [rec.] R. Kotula, *Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich Z. Czarnieckiego, mieszczących się obecnie w „Baworowianum” we Lwowie*, Lwów 1929, „Przegląd Biblioteczny” 1929, t. 3, z. 3.
- Pokora P., Muraszko M., *Skarby drukarstwa i introligatorstwa ze zbiorów dawnej Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie: katalog wystawy w Bibliotece Raczyńskich, Poznań: 5–30 maja 2015*, Poznań 2015.
- Rył J., *Biblioteka Katedralna w Gnieźnie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1976, t. 32.
- Schubert H. v., *Der Reichstag von Augsburg im Zusammenhang der Reformationsgeschichte*, Leipzig: M. Heinsius Nachfolger Eger & Sievers 1930.
- Serczyk J., *Nowożytna historiografia europejska: przegląd najważniejszych kierunków i autorów*, cz. 1: *Od Renesansu do Oświecenia (XV–XVIII)*, Toruń: UMK 1975.

- Siemieńska H., *Itinerarium Jana Zamoyskiego w okresie wojen moskiewskich (1579–1582), na podstawie rachunków i korespondencji opracowane*, Zamość: Zyg-munt Pomarański i Spółka 1920.
- Siniarska-Czaplicka J., *Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN 1969.
- Siniarska-Czaplicka J., *Papier druków oficyn gdańskich i toruńskich XVI i XVII w.*, „Roczniki Biblioteczne” 1974, t. 18, z. 1–2.
- Sipayłło M., *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*, w: *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo UW 1975.
- Strzelecki A., *Wojciech Baranowski*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, red. W. Ko-nopczyński, Kraków: PAU 1935.
- Szelińska W., *Książka Erazma z Rotterdamu w środowisku krakowskim w XVI wieku*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP 1980.
- Tazbir J., *Piotr Skarga: szermierz kontrreformacji*, Warszawa: Wiedza Powszech-na 1978.
- Wagner A., *Superekslibris polski: studium o kulturze bibliofilskiej i sztuce od średnio-wieczna do połowy XVII wieku*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK 2016.
- Wagner A., *Wolumin z księgozbioru Mikołaja Korycińskiego z rękopiśmiennym frag-mentem tekstu Filipa Melanchtona*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2014, t. 58.
- Wienczek I., *O jezuitce Andrzeju Obrębskim (ok. 1567–1639). Przyczynek do dziejów klasztornej cenzury bibliotecznej*, „Studia Źródłoznawcze” 2014, t. 52.
- Wrede M., *Itinerarium króla Stefana Batorego 1576–1586*, Warszawa: Wydawnictwo DiG 2010.
- Zdrenka J., *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342–1525*, Toruń: Adam Marszałek 1992.
- Ziemlewska A., *Ryga w państwie polsko litewskim (1581–1621)*, Toruń: Towarzy-stwo Naukowe 2008.
- Ziemlewska A., *The ‘Calendar Upheavals’ in Riga (1584–1589)*, „Acta Poloniae Hi-storica” 2007, t. 96.

MICHAŁ BARTOSZAK

Volumes with unidentified hand-written dedications for Primate Wojciech Baranowski

Abstract. The nine volumes, registered in the *Catalogue of Polish prints from the 16th c. held in the Chapter Library in Gniezno* by Rev. Leon Formanowicz and indicated as early as 1930, include hand-written dedication inscriptions dedicated to Wojciech Baranowski. These dedications have been complemented during a grant project headed by Dr. Piotr Pokora with four books that include hand-written dedications

by three other persons. The gift books, discussed in a chronological order in the article, were donated by the Riga alderman Johann Tastius, secretary to the Brandenburg Elector Michael Giese and Cardinal Cezary Baroniusz and provide some additional information on the scope and directions of Primate Baranowski's social relations. These relations, however, are analysed from the perspective of bookbinding studies. A particular attention is given to an attempt to define the nature of these dedications.

Keywords: Archdiocesan Archives in Gniezno, Wojciech Baranowski, hand-written dedications, Riga, Johann Tastius, Michael Giese, Cezar Baroniusz.